

ТУҒАН ЖЕРІМ-ТҰНҒАН ШЕЖІРЕ

Абильмажинова Г.Б.

(М.Қозыбаев атындағы СҚМУ)

*«Алыстан мұнарланып шалқыған көл,
Бетінде күннің нұры балқыған көл.
Жарысып саф күмістей ақ көбігің,
Мәп-мәйда мөлдірінде қалқыған көл.
Сасық деп еркелетіп ат қойған көл...
От-суға иең тұрсын жат тойған көл,
Назданып жүйрік мініп, тарлан шүйіп
Көксілдер тұс-тұс жақтан ат қойған көл...»*

- деп келетін Мағжанның «Туған жерім — Сасықкөл» өлеңі бастан-аяқ тұнып тұрған сурет қой. Оны оқығанда кебісін шешіп, су алған қыз-келіншектер, атын келіп суарған жігіт-желең, тайға мініп жарысып, сазға аунап алысып, ертелі-кеш күрескен балалар, айдында шоршып ойнаған балықтар мен қыздай сыңсып, құспен қосыла әндеткен қамыстар, сыртындағы ақ балтырлы қайың шоғының саясына тігілген ақбоз үйлер, сары қымыз сапырып, кеңес құрған қариялар, бай мен кедейі тең бұрынғы ауылдың тыныс тіршілігі маржандай тізіліп көз алдыға келеді. Көл жағалай қоныстанған сол Атығай ауылдары кешегі күштеп ұжымдастыру жылдары осы айналасы сыңсыған ақ қайың Сартомарға келіп, мал-мүлкін орталыққа өткізіп, артельге ұйысқан еді. Солардың ортасында ауқаты әжептәуір Жұмабай әулеті де болатын. Ұлттың ұлы ақыны Мағжанның туған жері осы Сартомар ауылы саналатыны да содан.[1]

Туған жер – адам өмірінде киелі орын алады. Нақты осы жер оны елімен, өткенімен және болашақпен байланыстырады. Туған жер, Отан, Атамекен деген қасиетті сөздердің астында қаншама мән мағына жатыр, сөзбен жеткізу мүмкін емес. Туған жер – әркімнің шыр етіп жерге түскен, бауырында еңбектеп, қаз басқан қасиетті мекені, талай жанның өмірбақи тұратын өлкесі. Міне, сондықтан да тіпті балалық шақтан бастап -ақ әрбір жеке тұлға адамда отанға деген махаббат сезімі оянады. Менің отаным кішкене болса да, мен үшін аса қымбат жер Солтүстік Қазақстан облысы киелі ақиық ақын Мағжан Жұмабаевтың туған жері Сарытомар ауылы. Дәл осы жерде менің көңілді де, шаттықты, уайымсыз балалалық шағым өтті. [2],[3]

Туған елге деген сүйіспеншілікті жастардың бойына дарытудың алуан түрлі жолы бар, солардың бірі – еліміздің тарихи өлкелерін таныту, құнды жәдігерлерімізбен таныстыру. Туған жеріміздің данасы, дарасы ел мақтанышы ақиық ақын Мағжан Жұмабаев. 1893 жылы Ақмола губерниясының Ақмола уезіндегі Полуденовский болысында, қазіргі Солтүстік Қазақстан облысы, Булаев ауданы, «Молодежный» совхозында (қазір «Мағжан Жұмабаев» атындағы совхоз) дүниеге келген. Әкесінің есімі Бекен, анасы – Гүлсім. Бекен мен Гүлсімнің отбасында 7 ұл бала мен 2 қыз тәрбиеленді. Әділдігімен, адамгершілігімен өз ортасының алды, беделдісі болған Бекеннің Мүсілім, Қахарман, Мағжан, Мұхаметжан, Салтай, Қалижан, Сабыржан, Гүләннан, Гүлбарам есімді балалары болды. Әке қамқорлығының арқасында барлық балалар қажетті бастауыш білім алды. Олардың ішінде Мағжан, Қалижан және Сабыржан жоғары білім алады. Ол уақытта кез-келген ата-ана мұндай молшылық көрсете алмайтын, бірақ Бекен балаларының болашағы үшін бәрін жасады.

Жастайынан орысша оқып, орыс әдебиеті мен мәдениетіне еркін қаныққан Мағжан қазақ поэзиясына өзіндік ерекшелігімен, дарынды болмысымен келеді. Әдебиетімізде түркі тақырыбын тұңғыш рет жеке дара көтерген де Мағжан еді. Бұл тақырыптың тууына да әлденеше себеп бар. Сол уақытта түркі ұлт-азаттық көтерілісінің көсемі Мұстафа Кемальдың атағы жер жарды. 15 ақпанда жерлесіміз Мағжан бабамыздың 125 жылдық мерейтойына арналған Түркияда ашылу салтанаты өткен болатын.

Қазақ поэзиясының дүлділі – Мағжан Жұмабаевтың туылғанына биыл 125 жыл толды. Өз туған өлкемізде ұлан ғайыр мерей той республикалық деңгейде аталып өтті. Туған жерімізде ақынымызға арналған мұражай, мектеп, ескерткіш және де Жұмабаевтардың рулық тасы орнатылған.[4]

Мағжан Жұмабаев атындағы мұражай 1993 жылы ақының отаны М.Жұмабаев ауданындағы Сарытомар ауылында туғанына жүз жыл толуына орай ашылды. Мұражайымыздың тарихына келетін болсақ 1989 жылы Көжекпаев Ерік Қаскейұлының қолдауымен Сарытомар орта мектебінің бір бөлмесінен Мағжан Жұмабаевқа арнап музей ашылды. 1993 жылы ақынның сағыныш сезіммен жырлаған Сасықкөлдің жанындағы ата-қоныстың маңына сұлу табиғатпен үндескен жерге жақпартас қойылып мектеп алдынан бал қарағайдан төрт бөлмеден тұратын музей салынды. 2008 жылы тұрғындардың және зиялы қауымның ұсыныстарын ескере отыра музей күрделі жөндеуден өтті. Заман талабына сай экспозициалық және мемориалдық залдар жаңартылды. Мұражайда ақындармен, жазушылармен кездесулер, дөңгелек үстелдер, және де мемлекеттік, ұлттық мейрамдарға арналған іс-шаралар жүргізіледі. Мұражай басшысы Жүніспаева Айгүл Теңдікқызы.

Туған жер деген кезде әрбір азаматтың, әрбір адамның жүрегінде тулаған шабыт пен сезім ұялайтыны анық. Себебі адам өзінің туған жерінің төлі. Сол даланың, сол жердің, сол мекеннің меншігі. Туған жерге деген сезім мен махаббатың өлшемі шексіз. Туған жер – адам өмірінде киелі орын алады. Нақты осы жер оны елімен, өткенмен және болашақпен байланыстырады.[5]

Тәуелсіздік жылдарында елге оралған қандастарымыздың ата-жұртқа қайта оралып, туған жерге ту тігуі елге, жерге деген зор махаббаттың белгісі. Біз алыстан ата-жұртың аңсап келген ағайындарға зор құрметпен қарауымыз керек. Біз тәуелсіз Отанымыз Қазақстан деген жерде бақытты өмір сүріп жатқан елміз. Алланың нұрына бөленген бақытты халықтардың біріміз. Әлемде тәуелсіздікке қол жеткізу үшін ғасырлар бойы күресіп келе жатқан халықтар бар. Солардың көпшілігі үшін азаттық таңы қол жетпес үлкен арманға айналып отыр. Әрбір Қазақстан азаматы елдің игілігіне, бірлігіне қызмет етіп, тәуелсіз елдің азаматы екендігімізді зор мақтан тұтуымыз керек. Біріккен Ұлттар ұйымының төріне шығып, Қауіпсіздік Кеңесіне төрағалық етуіміз осы ел азаттығының жемісі.

Қоршаған ортасына, ата-анасына, туған-туысына деген ыстық ықылас, Отанға деген сүйіспеншілікке ұласса, ол адамның рухани деңгейінің биіктігі. Ұлтымыздың әйгілі шешені Қазыбек би: «Алтын ұяң – Отан қымбат... Туып өскен елің қымбат, кіндік кескен жерің қымбат», - деп туған жердің қасиетін ерекше бағалаған. Сондықтан әрқайсымыз Отанмызды ардақ тұтып, оның тарихын жете білуіміз керек. Және де жас ұрпақтың бойына ел тарихын, шежіресін сіңіру аға ұрпақтың басты міндеттерінің бірі болып табылады.[6]

Әркім үшін Отан ошақ басынан басталады: туған жер, туған көше, туған қала немесе мен үшін туған ауыл. Менің туған ауылымда көңілді де, шаттықты, уайымсыз балалалық шағым өтті. Үйдің маңындағы аулада ойнағаным және мектепке барған көше әлі есімде. Сол кезде жол маған өте ұзын болып көрінетін. Мұнда көлік сирек жүретін, ал кешкі серуенге шығып жүретін адамдар көп болатын. Иә... Туған жер ұзаққа қиып жібермейтін. Сен әрқашан өзің бармасаң да, оймен қиялдап туған көшені,

есіктің алдын, -Қызым, үйге кір... деген ананың сөздерін еске түсіресің. Жүректің әлсіз дүрсілі естіледі. Қазір есейдім бірақ та өмір бойы мен үшін балалық шақтағы туған аула мен көше – менің кішкентай Отаным.[6]

Менің Отаным кішкентай болса да, мен үшін аса қымбат жер. Бар сырын ішіне бүгіп, бір қарағанда жым-жырт жатқан бұл ауылдың ойы мен қыры, орман-тоғайы, өзен-суы пернесін басып қалсаңыз сыр тербетіп, жыр қозғап кете барады. Ауасын қанша тыныстасаң да, құмарың қанбайды. Ауылымызда тұратын көптеген ұлттар мен ұлыс өкілдері тату-тәтті өмір сүріп, бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығарып, ауылымызды көркейтіп, Отанымыз Қазақстанның дамуына өз үлестерін қосуда.

Елбасымыздың: «Туған жерге деген сүйіспеншілік Туған елге – Қазақстанға деген патриоттық сезімге ұласады» деген сөзімен мақаламды түйіндей келе, барша отандастарымды егеменді еліміздің жарқын болашағы жолына аянбай еңбек етуге шақырамын. «Отансыз адам, ормансыз бұлбұл», -деп дана халқымыз бекер айтпаған. Себебі, адам баласы туған жерсіз, Отансыз ғұмыр кешпейді. Әр адамның тұрақты үйі, мекені болу қажет. Сонда ғана адам бақытты өмір сүреді. Кіп-кішкентай бұлбұлдың өзі туған жерін іздейді, қайғырады. «Әркімнің өз жері - жұмақ», - дегені рас. Осы жөнінде «Шетте сұлтан болғанша, елде ұлтан бол» - деген мақалды дана халқымыз жайдан жай айтпаған болар. Сондықтан да өз туған жерімізді, Отанымыз қастерлеп және бағалауымыз керек! [7].

Әдебиет:

1. М. Жұмабаев. Өлеңдері, прозасы және әдеби зерттеулер. Құрастырған Ж. Сүлейменов, 2006 ж. 428 б.
2. М. Жұмабаев туған жер. - Петропавл, 2008. - 382 б.
3. М. Жумабаев Избранное. - М.: ИПЦ «Русский раритет» 2006. – 256 с.
4. Балақаев М. Қазақ әдеби тілі Алматы, 2011. 122 б.
5. М. Жұмабаев. Батыр Баян Өлеңдер, поэмалар. – Астана, 1998. – 330 б.
6. Тоғжанов Ғ. Жүсіпбектің сыны, Мағжанның ақындығы туралы, М., 1926.
7. «Социалистік Қазақстан» газеті, 1988, №298; Елеукенов Ш.

УДК 63.4

КУЛЬТУРА ЦЕНТРАЛЬНОГО КАЗАХСТАНА В РАННЕМ ЖЕЛЕЗНОМ ВЕКЕ

Жағыпар Ә.Б., Бакиров Б.М.

*(Карагандинская академия МВД Республики Казахстан
имени Баримбека Бейсенова)*

Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев, подразделяя на периоды духовное наследие казахского народа, на первый план выдвинул следующее: «На нашей земле сохранились рудименты древних арийцев – в Иссыке царское захоронение саков, крепости в Бесшатыре» [1,274]. Одной из главных задач сегодняшнего дня является осознание истории Республики Казахстан, долгое время входившей в состав СССР [2,5]. Государственная программа «Культурное наследие», разработанная по инициативе Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева, предусматривает создание целостной системы изучения огромного культурного наследия народа, в том числе и современной национальной культуры, фольклора, традиций и обычаев; обобщение многовекового опыта национальной литературы и письменности; создание на государственном языке полноценного фонда гуманитарного образования на базе лучших достижений мировой научной мысли, культуры и литературы. В этом ряду